

ЦРНОГОРАЦ

НЕДЈЕЉНИ ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

БРОЈ 36.

На Цетињу у Суботу 23. Септембра (5. Листопада) 1872.

ГОДИНА II.

ЦРНОГОРАЦ, излази један пут недељом. Стаје: за ЦРНУ ГОРУ и АУСТРО-УГАРСКУ год. ф. 6; по г. 3; четврт г. ф. 1. 50. и. За СРБИЈУ год. ф. 7; по г. ф. 3. 50. и.; четврт ф. 1. 75. и. За све друге земље год. ф. 8.; по г. ф. 4.; четврт г. ф. 2. За огласе плаћа се за ред 5 новчића. Дописи, предплата и све нарочитије шилу се уредиштво на Цетиње преко г. Петра Рамадановића у Котору

НАША НОВА РАЗМИРИЦА С ТУРСКОМ.

Ако су допста цареви у Берлину, руски, њемачки и аустријски хтјели да утврде јевропски мир и ако су се растали у увјерењу, да су вбила и постигли то, онда су они случајно заборабили, да Турска још постоји. Ми овом приликом нећемо да кажемо с тијем то, да мира не може бити, догод Турска постоји, т. ј. догод народи, које је она подјармила не буду слободни и самостални. Ми хоћемо с онијем само толико да изречемо, да је Турска она, која стално час нарушава мир, час чини да се мир наруши. Она дакле не умје уважити ни ову жељу царева, кад ево не хоће да поштује ни оно, што су велике силе закључиле, а на што је она пристала.

Ево повога доказа тме у новим догађајима на нашој граници.

Не само домаћи Турци, леко и сам царски пизам, до 3000 људи, под предвођењем свога миралаја пређоше између 15. и 16. о. м. нашу границу непријатељски на Липову између Јабланова врха и Рујева крша. Они су са цијелом убојном опремом, са много шатора, праха и олова, са топовима и т. д. кршом ноћу умали у нашу земљу и мирни народ изненада напали и бој заподјели. Бој је трајао вас дан 16. о. м. и гдје би се и како би се окончао ко зна, да није поражена турска војска опет ноћу између 16. и 17. Септембра кршом као што је дошла, тако и — побјегла. Правда Бога истинога и јунаштво црногорско поможе нападнутима, те Црногорци послвије сјајне побједе нагнаше Турке нападаче у бјегство.

ПОДЛИСТАК.

СРЕЋА И НОВАЦ.

VI.

КАКО КОЈИ.

(Наставак од бр. 28.)

— Прије свега, настави Олимпа, ваш отац, који, без сумње, одавно снева за вас какву богату партију, не би вам дао да узмете за жену сироту девојку, без једне паре, која, не само да вам не може умножити имање, него ће вам још бити на терету.

— Где! где! где! викаше Сузана, а њен брат се замисли, ваља да се сјећаше извјеснијех разговора што је имао са господаром Сандером.

За тијем, настави госпођица Ван Лимпден, баш и кад би силом очунали од стрица одобрење, за које би се он послвије одмах покајао, чим би га дао, ја бих извјесно одбила заручника, кад бих знала да ме сва његова породица не би љубазно примила. Па и кад би дознала, да само један члан те породице гоји у срцу непријатељско осјећање против мене, то би довољно било, да ми сав живот отрује. Ја бих осјећала, између мог мужа и мене, непријатељски уплив, који би првије или послвије нанио неслогу, јер би то био уплив породични, најснажнији од свију, почем има за ослопац свету дужност навикну цијелог живота.

— У начелу имате право, рођако, али у овом случају не. Ви добро познајете мога оца,

Па овога чланка саопштавамо појединости онога боја, у колико их до сада знамо. Из тога ће читаоци видети, да су Турци платили своју продрзљивост, а Црногорци у стању одбране, за први мах довољну су сатисфакцију себи прибавили. По о томе може сада овдје најмање ријечи бити. Турска царска војска, да није ни једнога човјека нашега убила, она је учинила пред нама и судом Јевропе велики преступ, за који мора одговарати. Овдје настаје ствар о нарушењу границе, коју је год. 1859 јевропска комисија утврдила, коју Црна Гора никада ни за длаку није повриједила, а коју Турска сваки час газии.

Да буде догађај јаснији, ми ћемо разложити најприје, како стоји сама ствар о повређеној граници, а за тијем, како је дошло до сукоба.

Кад је г. 1859 јевропска комисија обиљеживала границу, она ју је повукла са највише тачке Јабланова врха право на Рујев крш, и тијем је пресјекла Липово тако, да је већи дио остао у турској, а мањи у нашој граници, али ипак да оно цијело остаје на уживање Турцима колашинским. О томе се најјасније говори у књизи „Cohier de Specification“, коју су велике силе потписале: Le village ruiné de Lipovo divisé par la ligne adoptée, reste en entier aux habitants de Kolachine. (Између нумере 44. и 45.) То јест: „Село разорено Липово раздвојено линијом усвојеном, остаје цијело житељима колашинским.“ Дакле поред тога, што се каже, како је село раздвојено, још се опредјељује и то, да и онај дио Липова, који је остао у црногорској граници, остаје Колашинцима. Није сада ни вријеме ни

па би могли закључити, да, кад вас он узме за снаху, неће имати више против вас никаквог непријатељског осјећања.

— Имам још један узрок, додаде Олимпа, затржући се; али се бојим да вас не увриједим, ако вам га кажем.

Као што се може очекивати, Андрија навали, да сазна и трећи узрок, обећавши се, да, ма шта чуо, неће се наћи увриједен.

— Е добро, рече млада девојка, мени се чини, да су наши карактери тако различни, да, кад би заједно морали живјети, не би дуго остали у слози.

Ја цијеним вашу лојалност, доброту и племенитост нашег срца, али . . . томе је ваљда узрок наше различно васпитање, разни обичаји земаља, у којима смо живјели; тако има ствари, које се вама чине са свијем упутне, а на мене имају врло непријатан утисак, док у Швајцарској тако што да учиним, било би са свијем на свом мјесту.

— Ја не разумјем добро, рече Андрија усљешено.

— Међутијем, ја сам се изјаснила, што сам могла боље, настави Олимпа. А сјећате ли се, како вам је било противно ономад, кад сам вам причала, како ми ујак Мерсен, кад смо били у Паризу, у матере, није дао, да одговорим некој жени, која ме бјеше ословила, за то, што по спољашности, не изгледаше да припада, ваљаној класи? Вама се то учини неумјесна гордост. Дакле, кад би се ви оженили, па пошли са женом куд у страи свијет, ви би је сваки час излагали непријаци, доводећи је у додир са врло мало престојанијем друством.

мјесто овдје, да истражујемо разлоге, који су руководили чланове комисије у таквоме опредјељењу. Они су тако рекли и тако је остало. Мањи дио Липова постао је црногорска територија, а остао је својина колашинскијех Турака. Ово треба добро разумјети. Колашински Турци могли су и послвије закључка комисије уживати своју земљу, која је запала у црногорску границу, али влада турска изгубила је право располагати о том земљом, није могла и не може на њој на пр. градити куле и ништа друго, јер је она постала црногорско земљиште. То је стање ствари, које је Црна Гора уважила, и све до данас уважавала.

Турци колашински међутијем су са свијем напустили ту земљу. Ушљед тога неколико епиромашака црногорскијех подвину у посљедње вријеме на тој напуштеној земљи неколико колибница. То је Турцима било криво и они су хтјели у пут сами да у тој ствари суде и свој суд изврши. Наш начелник морачки г. Бајо Бошковић, јави миралају сјеспичком, који се у Колашину налазио, да не тиче ту ствар, јер ће је стална комисија за пограничне размирице, која је сада за неко вријеме свој рад прекинула, доћи брзо и на то питање и за то га позове да се састану и о томе уговоре. Миралај одговори г. начелнику Бају, да на то пристаје и да ће му као сјутра дан, т. ј. 15. о. м. доћи на састанак. Међутијем Миралај подржи ријеч, него скупи војску и крене с њом ноћу, и пређе преко границе у црногорско Липово. Тако се бој заподјене.

То је чисто, вјерно и истинито стање ства-

Ох! то не! повика Андрија, ја признајем, да је ваш ујак имао право.

— С друге стране, ако вас, у овом случају, укоравам због врло мало гордости, у другом ће се учинити, да је имате сувише. Вама се чини да имате неко право првенства над онима, који немају ништа, ви оцјењујете душевна својства по пуноћи новчанијех ћеса.

У вашијем очима ова је оцјена без оумње права. Човјек, који не умје да стече имовину, или бар да сачува ову, што је наследио, код вас не вреди ништа и ви га не поштујете. Ја пијесам тог мњења; ја љубим новац са удобности, и раскоши, коју вам он даје; али га те љубим њега ради; напротив, презирем га за то, што квари људе и наводи их да чине зла. Па за то ми је и жао онијех, што немају ништа, јер се пате; али држим да су поштенији од извјеснијех милионара, па ма био то и сам онај г. Риствин, ког ми име, мало прије, онако немилиствено напоменусте.

— До сад, рече Андрија смјештећи се, још не увиђам зашто сте се ополко бојали да ме не увриједите; јер ми само наводите примјера, у којима се огледа разноликост нашијех начела, али ми још неведосте никакав мој недостатак а, по нашем предговору, ја сам се надао, да ће те ми их ви много набројати.

— Кад сте тако добри, те ми и то приштате, онда ћу одмах на њих прећп, настави Олимпа, са љупкијем осмјехом. Мене једнако окривљују, да сам раскошна, па немилиство трошним огрсмпне суме новаца на задовољавање мојијех ћуди. А код вас, рођаче, ја налазим са свијем противну ману, и та штетна, без сумње похвал-

ри. И сада, и ко хоће и ко неће, видиће, на чијој је страни кривица.

Црна Гора није обилежјену границу прешла. Црна Гора поштовала је закључак јевропске комисије. А ако је исти колико толико повријеђен тијем, што су на опоме земљишту неколике колибице подигнуте, погранични Начелник приогорски изјавио је да је Црна Гора готова одмах ствар комисији предати, да је извиди и уреди. Турска пак никако није имала право, да самовољно и насилно ријешава ствар, јер не само што је такав поступак сам по себи незаконит, и међународни одношај вређајући, него он има за посљедицу много замашнији злочин, паице повреду сусједне државне границе. А такав поступак какве и колике посљедице може имати, Турци су се више пута могли увјерити на нашој граници, па и овом приликом, гдје су их Црногорци, бранећи јуначки своју отачбину, штетне и срамотне сузбили.

Јуначким отпором нападнутијех Црногораца за сада је онет повраћен мир на граници. Но ствар тијем не може никако бити свршена. Велике силе, којијех је закључак турски пизам самовољно погазио, имаће још да се изјасне. Што се тиче пак Црне Горе, о томе нека буде сваки увјерен, као год што умје мир поштовати и држати, док јој је то могуће, она ће исто тако умјети, кад буде изавана из граница те могућности, не само јуначки одбити свако настртање, него се, ако бог да, и за свагда обезбједити од њих. То нека зна Турска, а то нека имају на уму и велике силе, које ваљда неће и даље још гледати свагдаше грозеше миру од стране Турске, нарочито према Црној Гори, која је до данас својим не познатим унутрашњим развитком показала, да се умјела користити посљедњим годинама мира.

15. о. м. поћу пређе 3000 царскога пизама и неколико стотина башибозука црногорску границу између Јабланова врха и Рујева крша и ућу у Липово. Они су имали собом топове, много коња са џебаном, са шаторима и другом војничком опремом. Кренули су исто као да су објавили рат Црној Гори. Липовчани изненађени тијем нападајем одмах скоче на оружје. Небјеше их ни стотина али су се ју-

на, јер вам даје прилику да умножите имаовину, коју толико љубите, мени је врло досадно. . . Ваљда за то, што је она ћутећи пријекор мог највећег недостатка, пожурн се да дода г.ђица Ван Лимпдеп, видећи да јој се рођак покуњи, а весела Сузана намах поста озбиљна.

— Једном ријечи, ја сам тврђаца, је ли? и то је у вапијем очима велика мана, која не приличи отличном човјеку, рече Андрија.

— Ви дајете мојијем ријечима већу важност, него што оне имају, рече Олимпа, усплавајући се да се насмије. Али не говоримо више о тијем стварима.

— Имате право, рече Сузана; у осталом вријеме је да полазимо, прилично смо се задржали.

Овако у разговору бјеху изишавши из воденице и док је Клас, који за то вријеме трчае кроз све собе, обувао потковане ципеле, Олимпа се обрвене чисто страшноиво Андрији, који суморно гледаше у своју рођаку.

— Јесте ли луди на мене, рођаче?

— Ни најмање, одговори овај; напротив хвала вам на вашој искрености.

Растадоше се прилично хладно и младе ђевојке дођоше кући, не проговоривши ни ријечи.

Кад дође вријеме, да се раздају поклони, које се свршетком сваке године чинише, Андрија изненади све укућане нечуеном издашношћу. Он обасу сестру и рођаку драгоцјенијем накитом од масивног злата, који бјеше тежак, неукусан, али врло скуп. Па стога господар Сандер не мога се уздржати, да у вечерњем породичном вијећу не спомене промјену, коју бјеше код његовог сина примјетио.

начки држали. Како ни се турска војска бјеше примакла толико, да им већ заузме куће, они су нејаку ђецу на плеса узели и тако се као лавови борили, док им околна браћа Морачани непритекоше у помоћ, те се прикупи до 400 људи. Бој је трајао вас дан, у Суботу 16. о. м. Турци не могаху ни стопе више напријед. Напротив стану се повлачити и поћу, између 16. и 17. о. м. пошто је бој престао, побјегну у своју границу, оставивши 22 мртва и око 50 рањенијех. Од Црногораца 6 су погинули, а 15 рањени. Још су Црногорци освојили Турцима 2 барјака, мноштво шатора и пушака, међу којима 30 острагуша и 30 коња са вашетима од фишека за пушке старе и острагуме.

Што су тражили, то су нашли!

Влада црногорска послала је одмах, како је добила глас о боју, двије војводе на мјесто догађаја, а с њима топове с Цетвиња и издала је вужну наредбу на командире војске. Разумјели смо у исто вријеме, да већ води телеграфску преписку са Сарајевом и Цариградом.

БОКЕШКИ НАРОДНИ ЗБОР.

Збор народа бокешког, којег је потреба засведочена, и који је из непредвиђени узрока један пут одгођен, ево ће се једва један пут састати, и то сјутра, у Котору. О важности његовој ми смо више пута говорили и у своје вријеме саопштили смо програм одборски, којег је власт одобрила и о којем ће се на сјутрашњем збору вијећати. Неће можда сувишно бити, да и ми коју проговоримо у очи самога састанка о изложеним предметима.

Пошто су сам збор велике потребе народа бокешког изазвале, то је и привремени одбор доиста спремно сва она најважнија питања, која, ако се сретно ријеше, без сумње ће доијети народу колико толико користи.

Одбор је спремно четири заиста врло важне тачке, о којима ће збор имати доијети своје одлуке. У првој тачки се пита начин, како да се заштићује и унапређује све, што засјеца у народну ствар? Питање важно, а нарочито за народ наш у Боки, гдје и влада, мање него што би требало, настоји, да се многе потребе спремашнога и занемаренога народа бокешког задовоље, а с друге стране ће и сам народ слабо жи-

— Ваљда је Андрија полудио! рече он. Да бар куцује поклне ђеци, не би било ни чудо, ја бих рекао да је доброг срца и то је све. Али мени се чини као да налази задовољства у томе, да се да пљачкати од сваког живог. Па почем га се ко сит накраде и почем једну ствар плати три пут ополико колико вриједи, он онда дође да нам се хвали својијем дјелом! И чисто је срећан, кад га ко, као каквог звекана, превари!

Олимпа бјеше сагла главу и сва поруменила, јер осјећаше да је Сузана гледа.

То вече запита је мати, кад поћоше у њихове собе:

— Шта се теби чини о овој напрасној промјени твога рођака?

— Ех, рече млада ђевојка, покушавајући да остане равнодушна, такви су људи, који нијесу имали од како су, па се боје да их ко не окриви да сувише цијене свој новац. Они не позадју средње између крајњег тврдичења и групе раскоши, која недопринноси ни њима, ни другима! Лаку ноћ, драга мајко!

VII.

ИНТРИГЕ СТАРОГА БРОКЕРА.

Мала Швајцаркиња неколико је дана чувала њеп налазак. Она је са зебњом чекала кад ће Хенрих Мерсен дознати да му пема хартија — ако су доиста његове биле. — Она се већ бјеше ријешила, да према околностима поступи с тајном, која већ поче да је мучи.

Али противно њеном очекивању, Олимпин ујак оста са свјетом спокојан. Он се и сад, као и отприје, повјерљиво разговараше са Риствином,

пости и ваузимања за св. интересе показује. Збору народном стаје пољ и времена, да се свјетује о томе, како би ствар народна по сад боље напредовала. Што се нас тиче, ми држимо да би најбоље било изабрати један сталан одбор од људи постојани, разборити, вриједни и родољубиви, који би се састајао од чланова из свију страна Боке. Такав одбор, који би најбоље познавао потребе земље и народа, вршио би два посла од највеће важности, прво, народу, кога видимо данас доста немарна у раду око свога унапређења, давао би иницијативу у пословима и предузећима, за које он има у себи довољно снаге и сретстава, а друго, влади, која је доиста често погрешно или никако обавештена о стању земље и народа, као што смо се из посљедњих догађаја увјерили, одбор било преко својих народнијех заступника, било претставкама општина, давао би обавештења за предузећа, за које је народна снага мала.

У другој тачки износи одбор питање о народној просвети. У овоме листу било је више пута гобора о жалосном просветном стању Бокеља. Школа тако рећи и нема, па и ово мало што их има, неуређене су и запуштене. Доиста је крајње вријеме да се томе злу доскочи. Они непријатељи бокешкога народа, који их сваки дан „дввљацима“ називају, боље би урадили, да на ту околност обрате пажњу владе, него што јој дају опасне савјете, како ће увести ландвер. Међутијем ми се радујемо, што чујемо, да народ живо осјећа потребу школе и да је готов у то име жртвовати колико год може. Онда не можемо ни посумњати, да ће и влада притећи народу у помоћ, да се довољан број добријех школа отвори. Збор народни треба дакле да се обрати влади с молбом ради тога и да иште пужну помоћ.

Трећа тачка програма, коју је одбор спремио, чини нам се понајважнија. Она се тиче материјалнога стања нашега народа у Боки, а у томе он најгоре стоји, и сваки дан очевидно опада. Одбор је постакао земљедјелство и бродарство, као два најважнија извора народнега живљења и за тијем путове као посреднике. У збору народном биће без сумње стручни људи, који ће знати паћи начина како да се не само сачувају, од пронасти него још развију и унапреде ове важне привредне струке народнога имућа. Међутијем ми би само напоменули, да би се бокешко бродарство, негда чувено, а сада скоро сасвијем опало, дало најбоље подићи удружењем капитала и рада. Земљедјелству пак треба сасвијем радикална лијека. Оно је тако рећи још у примитивном стању у Боки. Ту би доста помогло, кад се већ тешко може имати пољодјелска школа, „пољодјелско

који често одлазаше некуд на пут, не казујући ником зашто. Пасрталас, као и пређе, па старог учитеља, шаљаше се с Мином пријатељски и ни у чем не показиваше, да га је изненада снашла каква незгода.

Забуна младе ђевојке растујаше од дана на дан. Кад год би погледала сандуче, гђе бјеше њену кобну тајну затворила, осјећила би страшан удар. Она сад тек виђе како је велика разлика између осјећања, које човјека обузме, кад чита какви роман, па се страшно заузме за јунака његовог и осјећања, кад сам човјек дјејотвује као јунак каквог романа.

Више пута помишљала је, како би било, кад би одпијела хартије на исто мјесто, гђе их је и нашла. Најирије не смјеше то да учини, да је ко не спази, па опда, помишљајући, да се можда те хартије тичу Олимпе, ријешн се да их причува, па ма је шта стало. Уосталом ова одавност мале Швајцаркиње, бијаше утолико похвалнија, што, по њеном, убјеђењу, те хартије морале су припадати каквој четв дупежа, којима је Риствин вођ, а Мерсен оруђе и који би, без сваког помишљања, жртвовали ђевојке, као што је Мина, само кад би се увјерили, да до њене смрти зависи њихова сигурност.

Овако душевно расположење не бјеше ни мало од природе, да болесницу опорави. Напротив она се све више и више губљаше. Њена мати, добра Фави, гледала је једнако, како би је наговорила, да поће за Леона, једног од двојице просиоца, који ђевојке бјеше мање наклоњено, али који имаћаше близу Рапреваља велики мајур.

— Кад једном будеш у твојој кући, гово-

друштво“, али друштво, које неће само постојати по имену, него за главну сврху имати, да учи народ, вако да земљу ради, те да добија више и боља производа. Држава би могла дати неколико штипендија бокешким младићима за ту цијељ, а друштво би требало да држи стручна човјека, који би сваке године ишао по свима општинама и народ поучавао у земљорадњи. Пошто је народ сиромашан, на нема сретава ни за свагдању радњу, то би од највеће користи било успостављење Штедионица. Штедионице по себи имају благородне сврхе, али бокешка Штедионица једино би морала за тијем тежити, да народ чува од бездушних изјелица и да му даје прилике, да може узети новаца са најмањом добити за своју радњу. Што се тиче путова, знамо како је кроз наше врлети тешко их градити, али народ ни ту не би жалио своје муке ради своје користи, само држава треба главни терет да ту узме на своја плећа.

Скоро од исто толике важности је и редуирање општина. За мали број народа у Боки сувше је петнајест општина, а било би врло корисно, кад би се смањиле на много мањи број. Тијем би се уштедили садашњи велики, а велики трошкови, а осим тога општине би биле јаче и способније за многа корисна предузећа.

Ми смо све оно, о чему ће народни збор сјутра вјешати, укратко прегледали, у жељи да и ове летимичне мисли буду од користи. Ако буде доста воље и озбиљности у раду, биће и користи од рада. Народ неч учини своје, а влада се веће моћи оглушити према праведном гласу народа. У то име, а с помоћу бољом — среган рад!

ДОПИСИ.

КОТОР, *) 15. Септембра. — 9. о. м. дошао је у Котор фелдмаршал и ђенерал инспектор целога војништва аустр.-уг., Ерцхерцог Албрехт, страц Њ. В. цара аустријског. На самоме вапору, пошто је пристао, дочекали су га и поздравили даматински дамјестник, барон Родећ, ђенерал Јовановић са ђенерал-штабом, и окружни капетан г. Рендић. На обали дочекао га је градоначелник са члановима општине. Ту је надвојвода проговорно са сваком по неколико пријатнијех ријечи. Између осталијех корпорација ту га поздравила и которска српска народна гарда у своје народном одјелу и оружју предвођена од свога војводе г. Стевана Бјеладновића, који га

*) Овај допис добио смо још прошле недјеље али већ када је лист био довршен. У.

раше јој она, на узмораш водити газдинство, већеш више имати времена да се бавиш твојом тугом, а кад једанпут туге нестане, одмах ћеш оздравити.

Али Мина жалосна махаше главом, говорећи да се она не мисли удавати.

И доста имајаше она којешта друго у глави, па не могући даје сама да носи одговорност овако „велике тајне“, ријешити се, једно јутро, кад је Брокер био дошао да је походи, да му све исприча и да му повјери свезањ хартија.

Стари учитељ прими најрије ово повјерење са великом уздржљивошћу. Старац не бјеше ни мало романтичан, већ човјек позитивног духа, правог суђења, који никад не ствараше себи мишљања о људима или о стварима, прије врелог размисљања.

Али, кад виде свезањ хартија, брижљиво запечаћенијех обузе га чудна слугња. Не усвајајући потпуно претјеране Минине разлоге, увиђаше, ипак, да у дјелу ове тајанствене претписке, има нешто, што би се могло осудити. Али, да ли бјеше Хенрих Мерсен кривац? Могаше се претпостављати, али никада дотле не имајаше право, да то тврди. Брокер покушаваше да остане спокојан, али га издаваше велика блиједоћа и дрхтање руку, кад повјерени свезањ примаше. Он рече Мيني да је ствар од велике важности, па да му с тога треба два дана да се промисли, прије него што ће се ријешити на њешто.

Тог дана, први пут од како је Олимпати отишла, поваза се на Мину по која искра њене претјашње веселости. Њена мати и сиромаш

је су неколико српскијех ријечи поздравно, на што је надвојвода одговорио опет српски: „Хвала!“ Одавде су му чињење војничке и друге почасти до његова стана, гдје га је опет дочекала морнарица такођер у народном одјелу. У вечер била је марина освјетљена и војничка је банда свирала.

Сутра дан дошли су са Цетиња у Котор војвода Илија Пламенац и г. Станко Радонић, ађутант Њ. Св. кнеза Николе I. да поздраве надвојводу. Црногорске изасланике дочекао је један ађутант од ђенералштаба на пазару црногорском, и њима је одмах стављен на расподјељење један официр.

По доласку ишли су поздравити надвојводу, који их је врло лијепо примио. По подне у 5 сати позвао их је на објед на вапор. На обједу било је и више другијех одличнијех лица. По обједу изишли су сви, и надвојвода, у град, који је био лијепо освјетљен.

Тај дан приспио је и наша скадарски да поздраве надвојводу.

Други дан била је маневра у доњем Грбљу, на коју су били позвани и г. г. Пламенац и Радонић. Пред вечер су се вратили са маневре и опет сви ишли на објед на параброд надвојводе. То исто вече, по вечеру, свирала је војничка банда пред стапом црногорскијех изасланика, који су били отсјели у кући г. Рамадановића, агента црногорског.

12. о. м. била је маневра код фортице Горажде, гдје су такође били позвани војвода и ађутант Њ. Св. кнеза Николе. Пред вечер, кад су се вратили с маневре, били су позвани на вечеру, коју је ђенерал-штаб приредио у једној гостионици.

13. у пету вечер отишао је надвојвода преко Рисна у Кривошије. Сјутра дан вратили су се Црногорци на Цетиње.

Тог дана у вече вратило се надвојвода из Кривошија и Рисна и искрца се на Прчањ. И у Рисну и у Кривошијама дочекао га је наш народ врло сјајно. Кривошијани га допратише до Рисна међући непрестано из пушака и пјевајући наше српске народне јуначке пјесме. Путујући вапором од Рисна до Котора врло му се допадо величанствено освјетљење нашега залива. До знајемо, да је надвојвода веома задовољан био дочеком нашијех јуначкијех Кривошијаца и цијелога витешкога народа бокешкога и да се овом приликом увјерио, да је српски народ бокешки честит и вјеран и да се увјерио, да је све неистина што се досад влади о њему долазило. Ми се за то јако радујемо томе, и вако среће, да су и досад долазила овако сјајна лица, па да се лично увјере о стању нашем, те извјесно не би било у историји Аустро-Угар-

Анзелмо, други јој просиоц, који сваки дан долазаше, да се извјесни о стању њенег здравља, радоваху се и чуђаху намах овој напрасној промјени. Они сматраху ову, као најбољи пут к остварењу њихове намјере, која им подједнако лежаше на срцу, јер ако је стара Фани предпостављала Леона, што је био имућнији, она је поштвала Анзелма као часна и вриједна момка, за ког би врло радо пристала да уда Мину.

Тог истог дана, стари учитељ, послвије педесет година испуњавања трудне учитељске дужности, бијаше први пут у школи расејан. Више пута ћаци са страхом примјетивше да Брокер не слуша одговоре на своја питања и да наопако држи прописе, које бјеше узео да прегледа. Изпајрије ђеца само шапугаху, а послвије почеше и на глас чинити примјетбе, али оп ништа не чујаше.

— Ваљда је болесан, рече њека мала плавуша.

— Није, настави њеки несташко с постојанством; мора бити да је добио лутрију. Мој велики брат каже, да сви они, који добију на лутрији, залуде, па зато ником није дозвољено више него један пут у сто година добити!

— Није то, рече шаљивчина чете. Зацвијело је видно малог Јована, гдје учи лексију, па га је то збунило!

— Није истина! нијесам ја! повика мали Јован, највећи лењивац у школи.

Сад сва школа прсну у смијех на овако искрену и наивну изјаву. Најпослије изроди се велика ларма. Ова загушујућа вреса трже Брокера из његовијех саварија. На његов по-

ске жалосне год. 1869. И ми се сада надамо знатноме побољшању стања народа бокешкога, о коме се надвојвода увјерио.

14. о. м. била је пошљедња маневра на Врмац, а сјутра полази надвојвода сухијем преко Грбља пут Будве.

За вријеме свога бављења у Котору учинио је више милостиње сиротињи.

Из БОКЕ КОТОРСКЕ, 10. Септембра. — Хоћу да вам приповједам о конференцији бокешких учитеља, како што сам од достојерних лица разумио. Она се држала у Котору на 7. Септембра у присуству покрајиноког надзорника г. Павишића каноника, а под предједничством г. Белчића надзорника бокешких школа. На њој је било 17 народних учитеља међу овима три брата талијанца, 4 учитеља и два катехете, у све 22. Од ових у гњидој аутопомашкој или талијанској странки 15 припадају а само 8. у чисто народној, а ти су: катихета Ерцеговић, учитељи: Мидор Будвански, Мравак и Лумбардић херцеговски, Бабић и Маргетић рисански, Радамири добротски и Маркићевић морињски.

Надзорник бокешких школа г. Белчић отвара сједницу читајући из писма, народним језиком, пуним погрјешака, како ти што мрзи и што незна народног језика, за то и поче декретирати записник у талијанском језику, па што се опријеше народњаци учитељи; по сила Бога не моли а страсти правде не хоће разумјети, устаде Будровић учитељ которски старина од 65 година, за тим његов зет Травирка учитељ прчањски, уздајући се на своју већину талијанаца и почеше са заповједајућим тоном захтјевати да се на талијанском језику записник има водити, из узрока што има велики број учитеља и учитељица који српског језика не разумијевају: па то једногласно претјашњи повикаше: како се могу и називати такви народним учитељима кад народног језика не разумијевају; ту се породи убојна препирка у којој талијанска странка закрививши се, би побјеђена, а остаде да се записник има водити народним српским језиком.

Дакле законитим начином бише изабрани њеки учитељи да се у разним предметима за конференцију идуће године справе а њеки за одбор учитељски. Дође се на избор учитеља, који ће у которском вијећу учитељство бокешко заступати; свђе већину гласова добише Ерцеговић катихета которски и Травирка учитељ прчањски, обадва једнако по девет гласова. Тад г. Павишић заповједи да се на пово Ерцеговић и Травирка бирају, забрапивши Маргетићу учитељу рисанском, да не гласује, јер нема право. Замач се народњаци учитељи противише томе и то са живим разлогом, пошто је Маргетић у свему гласовао и овдје има право да гласује, и-

глед, што баца око себе, лармански разумјеше да је вријеме да ућуте. За једно трепуће ова свако бјеше на свом мјесту, са упртијем очима у књигу и тишина највећа наступи у школи.

— У добри час! рече учитељ пабусито. Дајте ми прописе!

Он сиђе с катедре и дође на сред школе, да покупи прописе, мање више умастиљављене, на којима његови млади ученици огледаху њихов калиграфични дар. Али расејаност, за један часак уклоњена, напово га обузе, па кад мали Јован, вјеран његовијем лијенијем навикама, промрмља плачњивим гласом:

— Господине! ја нијесам могао да напишем! Нијесам имао хартије!

Брокер повика, мислећи, ваљда, да говори Мерсену.

— А гдје су биле те хартије? Да није у каквој оловној кутији?

Ученици се гледахе забезекнуто. По њиховом убјеђењу, душевне способности старог учитеља очевидно слабљаху.

— Дакле оне оловне кутије, што стоје у соби господина Риствина, начињене су, да се у њима држе? невака Хенрих, наш стари познаник и старјешина школска.

Брокер се трже. Ове ријечи, ударивши га ва муња, потсјетивше га, у исто вријеме, да је учинио велику погрешку, па да би ову, у колико је могуће, изгладно, рече он малом сељачету, што могаше равповушатије:

— Да како та мислиш? зар ти, Хенриче, нијеси то знао прије, него што си те кутије код г. Риствина видио?

(Наставиће се.)

начије све је неваљало што је досле рађено-Еле Травирка уз већину гласова доби заступништво бокелског учитељства. Сад г. Павишић пошто виђе да глас Маргетића не би му наудио, понуди га да овај гласује по овај не гласова. Је ли ово законитост, или поруга?

Сад поменути Травирка пун задовољства, у име своје и у име својих једномишљеника учитеља и учитељица, изјави г. Белчићу неко повјерење и да би оставку своју ако је предао опозвао. За њим г. Мартинели католички катихет, поче купити од учитеља фиорине за општу учитељску вечеру, која се у вече истог дана извршила.

Надвор упитани учитељи народњаци, јесу ли и они повјерење надзорнику Белчићу изјавили? и заиста ли су с пародним непријатељима вечерали? одговорилише: да су прво без икаквог одобравања у типични немиле прогутали за то да им се пеби рекло да су јавни пркосници, а на друго да су пристали против своје воље из вида политике да им се не би неуљудност прибацила, ваљда при тврдом уздању остајући, да ће им се од стране владине на скоро и правда у читом свом владу појавити; а то ће бити опда, кад престану бити народњацима, учитељима и учитељицама овим који народног језика не знаду, по чему се такви не могу ни сматрати за народне пријатеље и кад стручни знавци народног језика, и први пријатељи народни, постану народним надзорницима, учитељима и учитељицама.

У Бокни има више православних свештеника који су и народни учитељи, али у конференцији не виђе се ни један; нису били позвани: а заиста не може бити за то што нису имали рјешавајућег гласа, или глас њихов имао би коме бити од штете: а да како имадоше то право фратри из Печања и из Пераста те позвали са рјешавајућим гласом учествоваше у учитељској конференцији? О слијена пријеваро! како смијеш сипати пепел у очима оних који и тебе и твоју врећу пепела из далека виде и на опрезу ти стоје. Пу може бити да би такво право и православни калуђери могли имати, ал на љуту жалост морамо истину исповједити: да у 7 православних бокелских манастира нема ни једног калуђера који се учитељством занима. О благоутробни отци! па што оно велико народно благо што је у вашим рукама? ви све то бавбадава трошите не обзирајући се ни на потребе ни на опомене народне. У памет, стидите се талијанских фратара, а угледајте се на црногорске и калуђере и манартире док сте на вријеме, јер ако у таквој љевости и даље останете, народ би могао с пуним правом на вас тешку пресуду изрећи, основану, не само на потребе данашњег вјека него и на самим калуђерским канонима.

Сав данашњи народ у Котору, насељен је из различних бокелских села и Црне Горе и ће који из Далмације, дакле чисти и овијани Срби двоји вјера; у граду њихове су све куће, њихови сви капитали, њихова сва трговина, сљедователно на њих падају сви државни и покрајински терети, и они само намирују све мјестне потребе, ово се ни с чим опроврћи не може, дакле своји у својој земљи. Но кад завршиш у тобож народну которску школу, помислио би да си у сред Италије, таква ти је ту талијанштина, с том само разликком, што у Италији стручни учитељи дједу обучавају, а овђе немаш што осим дребе и вике њеких учитеља чути, због које како се чује, морала је обћина которска, мјестним фратрима најбољу собу школску уступити. Сви учитељи, како се чује с пријетњом успијавају дједу на репетицију, и које им такву нема одкле платити, најгорим успјехом класифицирају га. Трпати српској дједи талијански језик кога не разумију и сувише обременјавати их са сваком неваљалом учитељима, то се зове маљем их по глави лупати а свој новац на срамоту и штету своју употребљавати.

Колико је ово стидно толико је и удивителна противност, да чисто српска опћина, за љубав пет шест занатлија, који су из Италије од невоље у Котору дошли да се лебом преране талијанску школу издржава и њу народном да зове у данашње вријеме и како ће се у њој дјаци справити за которску гимназију, у којој је главни српски језик. Били то иједна опћина у Италији српским занатлијама допуштала? Которска опћина, којој не само част и напредак пародни највећма на срцу лежати мора, него која мора остати бокелским опћинама за углед

служити, имала би већ на своју школу поглед бацити, што је у њој неваљало прочистити и стручне народне учитеље у њој поставити, који ће јој па част и корист служити, ма то је општи глас позива, да једном баповане талијанштине из своје школе уклони, које је на штету и срамоту служи, с чим ће тек и праведни уставни закони у потпуној мјери завладати и вршити се.

Из ПЕРАСТА, 9. Септембра. — Јуче је наша мала православна обћина прославила име својега храма „мали Госпођин-дан“ — которско пјевачко друштво видећи нашу инокоштину притекло је са својом задругом, да нас као нејако сироче, у своја братска наручја уздигне, и пашу свечаност са својим пјевањем увелича. — Тако и сусједна браћа Ришњани у великом броју помогли су ресити споменуто светковину. — Ми видећи се у таквом братском окриљу, срца су наша радостно пјевала „веселија Јерусалиме торжествујте сви љубљаци Сиона“ и т. д. За које смо дужни како првима, тако и другима најтоплију благодарност, коју са овим предцијелим свијетом изјављујемо.

(?) Из ЛИКЕ И КРБАВЕ 31. Августа. — Мислам да сам вам јавно, како је овдашњи српски народ, нагли распусти српског црквеношколског сабора изненадио, а уједно и огорчио; а сад кад је већ царски рескрипт изишао, услед ког се досадашњи управитељ српске митрополије — патријаршије владика Стојковић у милости и с наградом за његово вјерно дјеловање не само прама владара, закона и државе, већ и на пољу народности, црквеном и школском, уклања, и на његово мјесто пакрачки владика Грујић узпоставља, види народ, да у тој промјени по наш народ, цркву, и школу, поштене намјере нема, већ да се на то смјера: да се у свему где се само може нашем народу пропасти спреми, и да му и оно отме што је с крви извојева, и што су стари аустро-мађарски владари дали, и ујамчили кад је паш народ у ове крајеве прешао, да крв своју ту колико за свој опстанак, још више у обрачу аустро-мађарски владара уложи.

Што је повода дало да је сабор прије разпуштен, него што се је и састао бијо, то знахо. Наши заступници знају да се на то иде: да се с припуштом и дочеком краљевског комесара не само народно право оскврљује, већ и достојанство гази и унижава. Нашем народу ујамчено је једном право, да ако не више, а оно барем своју цркву и школу, коју сам о своме трошку држи, сам и управља, и да црквену главу сам народ бира, а не да се као нашој браћи у Загреб и Копривица за митрополита патријарха шаље. Сабор је дакле распуштен, што се посланици народне воље и гласа држаше, и с дочеком краљевског комесара себе и свој народ уништити нехтедоше. Наши заступници задовољни су потпуно својој дужности, а влади особито мађарима пије првина насиља, правити, као што насиљички и садашњи сабор разпуштише. Ми смо то у рабош забиљежили!

Свак је радозналац: за што владу Стојковића свргоше, а на његово мјесто Грујића узпоставише. Сам цар — краљ у своме ручном писму признаје ревност и дјеловање владике Стојковића и за то га награђује давајући му некако особито одличје. Тога примјера у повјестници паше цркве нема. Стојковић вршио је своју дужност колико прам свога народа, цркве, и школе, исто толико, и спрема владара, државе и закона. Народ га за то уважава и љуби и жели да он на своме досадашњем мјесту остане; он сам не захтева да се промјени, а владар као што и сам признава да је Стојковић ревно све вршио, пак ваљда за то: што га народ воли, одпушта се, и други се намењује. Чудо велико, да се владар на то склонио, и по савјету мађара поступио. — Стање ствари јако је озбиљно, и ако влада не попусти, то вјерујте: да се још што озбиљнијег појавити може.

Турска на захтевање народа уклања свога Дионисију, а у слободној Аустро-мађарској уклањају онога кога народ хоће, а чудо је што Анђелпа на митрополитску столицу не посадише. „Свака сила за времена, а невоља редом иде.“ Немојте тако Мађари, јер ће ред и на вас доћи. —

Из ПОДГОРИЦЕ, 6. Септембра. — Од неког времена ништа вам јавно нијесам што би ваш поштовани лист занимало, а сада почем сам

добрио част извјестија о многим стварима приуђен сам из чистог родољубља јавити да је Мудир скадарски строго заповјед издао Миралај-бегу командиру војничком да понесује људе који ће на царску грађевину радити, јер је Турека у намјери градити од Везирова моста починући с Малота брда прво Вељијем брдом до Сердаркуле (према Спужу) шест добријех кула тврђава за одбрану од нападаја Црне Горе. (Али ту ће имати и Црна Гора коју да проговори. У.) Исти трошкови морају се што пре учинити, јер је Подгорица у великој зебњи од Црногораца, која стоји и данас у затвору, те немају саопћења са Црногорцима. Све справе и халате одправно је Мудир из Скадра и дошло је све за исту грађевину у Подгорицу.

Овђе је велика болест у марви била а такођер и у околини, и нестало је до 700 говеди, које су у Морачу код Подгорице бацали, у мало што се и у народу болест појавила није.

С. С. Из БОСНЕ, 30. Августа. — Турци намјеравали су били да дуж аустријске границе чардаке т. ј. стражаре саграде, и у сваки тај чардак по најмање 25 редовни војника смјесте. Као што је већ одређено било, те би стражаре као неке мале тврђавице сазидане биле, и за то је већ све спрењено било. Аустријанска влада чувши за ту намјеру свога сусједа пријатеља, упитала је: зашто Турека намјерава те тврђавице дуж границе правити? Турска одговорила је да за то што јој још пре десетину година од аустријских пограничних власти, сигурно из времена Њораве владе Шокчевић бана, Генерала Вагнера, његови подпцаја мајора Баха и капетана Томичића, као и остале друшине јављено, да се од стране поједини Срба много оружја у Босну предаје, и да се с тим устанак спрема. Још у оно време истраживали су т. ј. захтевао је Шокчевић, да Турека своју границу утврди, и сад Турци планове Шокчевића врше. Аустрија посредовала је да се од те грађевине одустане, и као да су Турци тај посао времену оставили. За сада о томе толико, а други пут више.

КОТОР, 17. Септембра. — О доласку и причеку Њ. Царске Висости, великог Надвојводе Албрехта неће бити згорсга да и ја коју проговорим.

Послије свршенога вјезбања кроз Тиват, Горажду, Врмац и Грбаљ, крену велики Надвојвода у пратњи Њ. Пр. Намјесника г. Родића, ђенерала Јовановића и остале свите, обилазити она мјеста, која му бјеху као разбојничка представљена. Дакле у Четвртак, 15. о. м. упути се преко Рисна пут Кривошија, гдје га мноштво свијета са пуцњавом прапгија радосно дочека, а на брду између Рисна и Леденица, Кривошијани и Леденичани са пуцњавом пушака преко Лупоглаве до Драгаља, а одатле преко Црквица опет у Рисан весело повратисе.

16. о. м. Њ. ц. Висост са истом пратњом у 7 сати из јутра упути се преко Грбља пут Будве, куд га Шкаљари до тврђаве Тројице испратише, а на Тројци 200 момака из Грбља са царском Заставом дочекаше и до дворане опћинске допратисе, која је српским народним заставама била окићена. Начелник опћински г. Вучетић са својим присједништвом, свећенством, 100 одабрали момака и осталом силесијом свијета причека свога високог госта са великим усхићењем. Народна жеља бијаше да се изговори овом високом госту неколико рјечи за које бјеху и овластали једног свог земљака, и то од прилике у овом смислу: Царска висости! народ бокешки свесрдно причека, поздравља и прати Вас. То се види и по томе што се на јата радосно прикупља око вас. Том приликом народ неизоставља изразити своја чувства одапности спрема нашег цара и краља. Непријатељи наши и царски труде се истина да разбију ту свезу између цара и народа, који вагда стоји као тврди бедем на овоме окрају државе за одбрану готов. Но све им је замап, и за то се ми надамо, да ће колико Њ. ц. и ап. Величанство, толико и В. Висост, узети у достојно призрење положај и потребе овога спромашног и забаченог народа и да ће паш цар својом моћном десницом штити народ овај против свега, што би ишло на повреду његови ујамчених повластица. Препоручујемо В. ц. Висости, да ова

народна осјећања изволите преставити Њ. В. цару.

Ово је од прилике желио народ да се каже Њ. В. Надвојводи, јер је он за то и дошао, да позна наше стање. Не треба дакле да му ми ласкамо и лажемо, доста тога чине наши непријатељи. Но виђи јада изненада! Прије него што сасвијем и приступи овај велики гост, опћински вјешник, познати г. Војин Бућин искочи напријед са овим ријечима:

„Надвојвода, јуначе! Народ опћине Грбаљске, како зовете, вјеран је свом краљу, и, у један примјерак, послушан свијема властима, и ми, на један примјерак, вјерни вазда, велики јуначе нашем краљу, и слушаћемо га, на један примјерак вазда, а о томе зна и наш, како зовете, велики јунач Њ. Пр. Намјесник Родић. Велики јуначе, ми смо на један примјерак, вјерни нашем краљу и бићемо му вазда вјерни; и, како зовете, живо наш краљ!“

Народ викне „живо!“ а Њ. Висост упита затијем г. Бућина: „Шкојте вој подешта? А Бућин: „Но, Алтеца, мигеже консилијер а Зуна, е мигеже консилијер а Катаро, е маја фамилија кна е мија фамилија а Катаро, декорато а 1869.“ Затим Њ. Висост упита једног оближњег свештеника: „Ви сте поп?“ А свештеник одговори: „Јесам Узвишени.“ На које г. Бућин примјети: „Не Узвишени, него Алтеца.“ Опет Њ. В. упита: „Ви поп од Сутваре?“ А поп: „Не узвишени, него од Ластве.“ А Бућин опет примјети попу узвишеним гласом: „Нечујеш да ти говорим, да кажеш Алтеца.“ Надвојводи падно то учи на њемачки запита г. Родића, шта говори Бућин, а г. Родић одговори: „Прави коректуру над попом.“

За тим захвали Надвојвода народу на причеку и обећа, да ће цару доставити његову вјерност, коју је опасно, у мноштву и свесрдном дочеку народа, а не у безсмисленом говору г. Бућина. Народ је испротиво Надвојводу далеко са пуцњавом из пушака, а тако су га исто дочекивале и друге опћине. Сад нек виде то и века се постиде наши непријатељи, који су нас унижавали у црно либро.

Из БОСНЕ, 2. Септембра. — Плач и кукање то вам је стални глас одавде! Ево већ пет пјегова како непрестано кукамо под тешким ланцем и топузом турским. Жртве невинне, које падају сваки дан од јадни Срба, који се крстом крсте нијесам могућан описати. А кад би се писало требало би неколике стотине писара а неколико кола барте на тек онда могло би се описати оно што сваког минута од крвождерни Турака патимо.

Само ћу навести овђе о најновијој несрећи великој во Србе, 12. Јулија. Од Сарајева далеко пет сати пробивена је и похарона пошта крај чувене планине Романије. Овај несретни догађај за Србе догоди се је у четири часа ноћи. Са овом поштом били су четири коња, који су носили пошту. Исту ноћ била је помрчина да се није могао прст пред овом вијети, и тако кад су дошли до бусије одма разбојници управе пушке на трећег коња који је носно дукате и убију га, татарина мало рапе, као да му буде рана свједочаство, а залтије побјегну.

Већ се по томе види да нијесу страни ајдуци, него домаћи. Алије и Асани, који још у поштини плач скројеше за велику суму новаца а ево и чистог доказа, што убише и трећег коња под златом, знали су на коме је злато а други осташе здраво, друго татарини није похитијо да јави, него је са свијем касно јавио, а то је скројено, како су могли му ортаци без брига са дукатима у Сарајево доћи.

Пошто Вали-наши даду глас о догађају одма спреми свога миралаја са 4 буљука низама и 200 силедија Бошњака са овим налогом као што и куран налаже да не штеде каура нити гледају право, него мучи, туди, вежи и на најгоре муче ударај! Миралај примивши ову заповјест, не заборави сјекире и пацаке понијети и сваком брату Турчину по сјекиру дати и строго им нареди да су ове сјекире за ђаурска ребра сковате: удрите ако сте вјерни дину и курану.

И тако се разреди у два окружија, и миралај изиђе на Гласинац богати на и себе обо-

гатп. Како је изишао овај крвождер познавајући гласичане Србе, да су богати одма одпочне варварство на кукавним Србима чинити не пропуштајући ни жене ни ђеце, свијем мукама мучећи. Наложити ватру једну према другој на онда међу њих једног и невољног Србина турај једног по једног и тако га мучи докле му гласа чуј, па онда извуди га док мало дође к себи. Пошто се и овим не насладе узму сјекире па ушницама туку док свако ребро изпребијају. После тог, објеси га стрмоглавице на поджжи сламом на и те муче за једног Србина нијесу доста него га свуди гола на драчама по тјелу пибај. Из два Кадлука преко 1600 душа трпјело је ове непеказане муче. Пошто мучитељи ово све изврши, онда повежи их у највише ланце на их спреми у Сарајево валији, а валија измислио је долаже њеке у ком затворе по једног Србина. Ови несретни долафи двије су стопе шпроки а 14 стопа дугачки.

Ова мученичка зграда тако је направљена да се не може мученик ни окренути нити наслонити ако би се окренуо онда га намјештене игле у месо дочекају.

Ето пам хатишерифа и капупа! Без икакве кривдце ето шта патимо! Преко 17 Срба је на реченим мукама умрло, а болујућим и броја се цезна.

ЦЕТИЊЕ, 23. Септембра. — Приликом доласка и бављења Његове царске Висости надвојводе Албрехта, стрица Њ. В. цара аустријског, у Котору, били су г. г. Илија Пламенац и Станко Радонић, књажевски ађутант, послани, да га у име Њ. Св. кнеза Николе I. поздраве. Њ. В. надвојвода примио је црногорске изасланике врло пријатно. О бављењу њиховом у Котору имамо у данашњем листу опшарнији допис.

Њ. царска Висост, надвојвода Албрехт дошао је, враћајући се из Кривошија у прошлу суботу у Будву, одавде је изишао на Космач да тамошњу тврђаву прегледа. Будући тако скоро на самој граници црногорској, три уре од Цетиња, Њ. Св. кнез Никола I. изиђе са великом пратњом на границу, гдје се са Њ. В. надвојводом пријатељски састао и поздравид и истога дана на Цетиње вратио.

— Ових дана потписао је уговор између Црне Горе и Аустрије о узајамној предаји злочинаца. Политички преступници се изузимају,

— У свијема овдашњим школама почела су предавања. У њекијема од њих учињене су измјене у учитељском особљу. У богословији је на мјесто г. М. Костића постављен за привременог ректора архимандрит г. Висарион Љубиша, а за новог професора постављен је г. Илија Беара.

У главној основној школи постављен је за први разред г. Д. Бурић, а за други и трећи, протођакон цетињски и досадањи учитељ у првом разреду г. Ф. Радичевић. Мјесто учитеља четвртог разреда, које је упражњено, попуниће се овим дана.

ПОЛИТИЧКИ ПРЕГЛЕД.

Никаввијех догађаја у страноме свијету, који би били од опште важности а најмање таквијех који би се нас тичали. То можда и јесте узрок, да се новине још и сада једнако занимају берлинским саставком царска. Ми их нећемо пратити у њиховом развишљању, али нам ваља толико поменути, да се већина њих сада изражава у ономе смислу, у којем смо и ми претставили царски састанак. Важно је, да и саме руске новине тако мисле. Њеке од њих изрично веле, да је Русија донста тежила да оним саставком угврди јевропски мир, али само за то, што јој је потребан, да се спреми и наоружа. Ево шта пишу „Петроградске нов.“:

„Русији је потребно при садањем њеном одношају према Аустрији па по се, а према Славенима у опште, као и при њеном одношају према Прусији, којој смо већ одавно учинили услуге, али која ипак говори о балтичком земљишту, да нађе себи нове пријатеље, или да се са старима споразуме. На пријатељство Француске могли смо се ослопити, али у садању њену силу тешко се поуздати. С Инглишком и Итали-

јом такође за тај случај није могућан какав тавез. Остаје дакле само Аустрија и Пруска. На сваки начин боље је да су нам пријатељи, него непријатељи. Активна и народна политика до душе неима у томе случају изгледа на равнодушност, али нам преостаје доста времена, да саберемо своје силе и да мирно очекујемо даљи развитак ствари. Све три власти имале су бирати евентуални рат, или оружани мир, или пак предложено пријатељство. Није ни чудо, што су се све одлучиле за пријатељство. Берлински састанак не значи дакле какву демонстрацију, ни свету алијансију ни какву претњу, већ искрено, трајно и за све једнако потребно примирје. Ово примирје падази свој израз само у замјени идеје и у утврђењу постојећих одношаја, али не у ријешењу којих питања, која се па по се тичу једне или друге власти. Стога не може се нико нацати становитој одлуци у источном пољском, славенском или балтичком питању. Дакле утврђен је оружани мир, да би се послје њега једно или са та питања ријешити могла.

Најновија појава, с којом се новинарство, пророчито аустро-угарско доста занима, то је „црвена књига“, коју је по обичају свога предходника, Бајста, аустријски министар спољних послова гроф Андраши издао. Једногласно, и пријатељски и непријатељски листови Андрашијеви осуђују ту књигу због њене савршене празнине. Навешћемо оvdје, како „Обзор“ о њој суди:

„Мађари природеном си бахатости поздравите именоване грофа Андрашија министром вањских посала. Од његова су се дјеловања надали одлучну правцу у вањској политици, од њега су очекивали, да ће он интересе Угарске ставити над опсе цјелокупне монархије, да ће из свакога слова, што га буде написао, из сваке реччи, што ју буде изустило, вирити мађарски дух, мађарска мисао. Мађарско очекивање није се досле изпунило, а ако сви знакови неварјају, пеће се ни у будуће изпуњити. Цеселим тим, да Андраши неби био вољан одазвати се то тајно гојеним, то очито изиовједаним жељама народа, из којег је никла изрека: „воља је моћ“ бар у политици није истина. Гроф Андраши у својству министра вањских посала изтиче његод може мађарски дух, мађарску мисао, ну доселе на превелику жалост мађарску није му пошло за руком изразити онај дух, ону мисао у другој форми него ли у униформи хонведској. У хонведској униформи парадирало је племенити гроф у Берлину пред царем Александром и Горчаковом, и ово чини се најсвјетлији момент политичкога његова дјеловања у угарском духу. Хонведска униформа имала је доказати Руској, да је Угарска спремна!“

Узев се до те висине Мађар Андраши пада до ништице црвене књиге, у којој мађарству неима трага, ако га нећеш изријети у списима тичућих се трговачке наше будућности с Азијом, којој је посвећена скоро половина те књиге. Остали јој садржај сачињавају депеше разних аустро-угарски посланства о повољном утаску, што га је произвела позната окружница, којом је гроф Андраши иностране владе извјестио, да је своје дјеловање наступно, и измјена нота о прогонству жидова у Румунској. — О догађају у сусједној Србији, о састанку трију царева, ни слова!! Ми знамо, да тако зване модре, жуте па и црвене књиге, нису по сбирка списа односећих се на готове чипе, по знамо такођер, да се у ту сбирку прима само оно, што је подобно учврстити положај министра, што доказује његове успјехе, важност његова упула. Ако гроф Андраши није у стању предочити нам занимивију слику својих успјеха, својега упула, него ли је она, коју је напртао у црвеној књиги, — неимамо разлога му честитати ради побједа у вањској политици. Увјерени смо, да би Андрашијева црвена књига о унутарној политици била пуно богатаја и занимивија. На овом је земљишту племенити гроф пуно сретнији. Ми би рекли, да листница вањских посала није за њега него средство, да унутару политику подчини интересом Угарске. Гроф Андраши знаде, да је немогуће дјеловати у мађарском духу на вањску политику царевине, да има ту других чиниоца, који одлучују, и

да му је главна задаћа подржавати путњи систем монархије, било и жртвовањем мисли, које његовим земљацима још свеуидљ пред очима лебде.

За унутрашњу политику Аустрије и ако је значајнија од спољне због гонњења народности, може се слободно рећи, да је још и безуспјешнија због растећега незадовољства народности. За то ће можда она једина бити, која се неће моћи користити миром, којег је берлински са-савак утврдио. Пошто је Андрашије мислио, да сломије народности тијем, што би им, ступивши у пријатељство са Русијом и Немачком, одузео тобоже сваки изглед на успјех своје борбе, а није хтијо да их умири задовољењем њиховијех захтјева, па се сада очевидачно преварио у резултату, то ће Аустро-Угарска и посад трошити своју снагу на унутрашње борбе.

Ако у другијем државама и има каквијех таквијех догађаја и новости, у Турској неби-на ништа ново. У њој је све по староме. Стари чулума непрестано трају. Старо пустошење земље продужава се. Старо гонњење и истребљење Хришћана не прати се. Стара обећања о реформама и олакшицама хришћанским народима и данас је проста лаж. Но да себи и у њој владала педесна монотопија, за то се велики везир побринуо. Тако се ето сада чује, да је он, Митхад-паша, ушао у траг, да је његов предходник Махмуд паша украо држави 100,000 мерија, па је наредно против њега најстрожију истрагу. А ту јако грвјени Митхад-паша, јер заборавља, да неће ни он дуго бити велики везир па онда да ће његов наслѣдник и њему ту исту кривицу наћи. За то би требало да буде блажији, да би се и њему блажије судило.

Но има Митхад-паша још и важнији по-слова. Кажу, да је писао румунском кнезу, да он никако не може тринти бугарске агитације против Турске, које се удешавају у Румунији, нарочито у Букарешту, за то захтјева, да влада румунска узанти бугарске листове, што излазе у Букарешту, а уреднице да пошље њему. Штега што му Румунија неће моћи учинити ту малу услугу.

Инглешко-американска размирица, тако звана алобамско питање, ријешено је као што смо у своје вријеме јавили. Инглешки су листови већином задовољни ријешењем, а неки од њих тврде, да се имају дотичне државе инглешкој влади захвалити на сретном ријешењу те немиле размирице. „Тајмс“ се тјешу, да Инглешка заиста неби била пронађена кривом, када би се били пезипи чини просуђивали по мјери, која је имала ваљаност за американскога грађанскога рата. У осталом признаје тај лист заслужно дјеловање обравнога суда.

Напротив неки опозициони листови противе се томе ријешењу, јер, кажу, да се само слабој влади као што је инглешка могу натоварити онакви захтјеви. Америка или Прусија да би их заиста одлучно и поругљиво забациле. Има и у Америци људи, који нијесу задовољни оним ријешењем, премда је пресједник службено изјавио, да му је повољи, а тога је мњења и протезнија странка у сједињеним државама.

Н О В О С Т И.

†

Из Ср. Карловаца телеграфују нам прежалосну вијест, да је Горњо-Карловачки владика

ЛУКИЈАН НИКОЛАЈЕВИЋ

умро у Даљу послје кратке болести.

Николајевић је био прави народни владика. Народ га је љубио. Особито се сада на потоњем распуштеном сабору одликовао. Држао је јуначки с народом. Губитак је овај у толико тежи, што је баш данас калуђерство криво оном тешком стању наше браће у Угарској, и што се он уз владика Стојковића један узвисио над својом црном браћом.

Лака му земља, а спомен ће му остати вјечан у народу!

— Сјутра, 24 о. м. отвориће се у Крагујевцу српска народна скупштина.

— Др Лаза Костић, Јован Павловић и др., које је влада мађарска дала затворити пошто су се вратили са светковине из Биограда, још су једнако у затвору. Пошто немају зашто бити суђени, они неће бити ни осуђени, али по правници мађарској они ће лежати неко вријеме у апсу тобоже под истрагом, па ће бити пуштени. А што су недужни тавновали, ко би за то и мо-гоо одговарати?!

— Нови администратор српске патријаршије, владика Грујић већ је дошао у Карловце, а исто и владик комесар, њеки Мађар.

— Турски министар спољних послова, Темил Паша, враћајући се из Одесе, гђе је рускога цара поздравно, умро је на Касни, на станици галичке жељезнице. Тјело ће му одијети преко Беча у Цариград. Мисли се да његова смрт може проузроковати опет мвни-старску кризу у Цариграду. Овај исти Темил паша био је портни заступник у царшком кон-гресу г. 1856.

— Јавља се, да су Францеска, Инглешка, Аустрија и Баварска свака по једно мјесто у својој држави, понудили пани у случају, да би морао Рим оставити.

— Умро је шведско-порвешки краљ Карло X., на путу враћајући се из ахенскијех тояли-ца. Он је био родом Бонапартовац. Владоа је 13 година, а родио се 1826. И ако туђинац, Карло се тако природно, да је био прави Швеђанин. Он је био и пјесник и пјевао је највише Шведској и шведском народу. Њега је наслѣдио његов брат Оскар II., досадањи подадмирал шведске флоте. Он је имао сада 43 године.

— Прошле недјеље отворен је у Лозани, у Швајцарској, конгрес међународне лиге за мир и слободу. Познато је да ова лига тежи за тијем, да прокрчи пут устројењу републиканске федерације јевропских народа.

— Француска је опет послала Немачкој 500 милиона франака ратне оштете. „Тајмс“ телеграфу из Париза, да цар Вилем намјерава одмах послати исплате друге миљарде знатно умањити војничку посаду у Француској. Кажу да је то одлучено ушљед састанка у Берлину, а мисли се да га је па то склонно руски цар Александар.

К Њ И Ж Е В Н О С Т.

Г. г. Љ. Вујиновић и Н. Милаш у Задру предузели су да наставе издавање „Српско-далматинског „Магазина“, те су издали позив на претплату, у којем кажу:

„Правац чланака, који ће саостављати садржину „Магазина“ јасан је сам по себи, тек што се обрати пажња на то, да је он за прости, неучени народ опредјељен. Ево од прилике, шта ће улазити у „Магазин“:

1. Чланци научног садржаја по богословљу, по философији, по историји и по праву, који имају однесаја к савременим живим питањима народа нашег.

2. Чланци, који се тичу практичних питања по народној и пољској привреди, и по природним наукама у опште.

3. Критичке и библиографичке црте о најваљанијим производима савремене наше књижевности.

4. Чланци по белетистрвици.

5. Исторични споменици православне цркве, који још до сада нису издали. —

Да би се најлакше могао распрострапити међу народом „Магазин“, ево начина.

Поша и учитељ то су најваљнији носници просвјете међу нашим народом. Они дакле иск се потруде у средњи, у којој они дјејствују, сакупити чим више предбројника на „Магазин“. Нека сваки сакупи по десет предбројника, пак, осим љене хвале, добиће још једанајесту књигу на дар.

Дочим се обим „Магазина“ не може за сада увеличати, то и цијена „Магазину“ остаје она иста, што и прије; па име: за аустро-угарску

монархају 60 новчића, а за Србију 7. гроша.

Намјера је управо наша била издати ове године „Магазин“ у већем обиму, нег што је до сад било: по материјалне околности стадоше нам на пуг. Ако се свесрдно заузму српски родољуби да се број предбројника умножи, то ће будуће године увећати се и обим „Магазина“.

Плаћа се за „Магазин“ овда, кад се књи-га у руке добије.

Уредништво узима па себе све поштанско трошкове.

Да цијелом свијету буду познати љубитељи просвјете народа свога, биће при крају књиге напечатана имена свију, који се па књигу предбројили буду.

„Магазин“ ће изићи, тек што се сакупи довољан број предбројника, да се трошкови печатње узмогу подмирити. За то, да би чим прије он могао увидити свијета, позивљу се љубитељи просвјете, да нам чим скорије, и то, ако је могуће, још до свршетка Септембра, јаве имена опшх, који се па „Магазин“ предбројити желе.

Имена предбројника шаљу се у плаћеном писму по сљедећој адреси: Уредништву С. Д. „Магазина“, Zara, Dalmatien.

*

Књижар г. Драгутин Претнер у Дубровнику позва на претплату па „Дубровник“ забавније народне штиповице дубровачке. I. годиште.

Осим вјештијех пријевода из класичнијех и славенскијех књижевности изијети ће ова књига изворнијех саставака и једну комедију старога театра дубровачкога.

На сласт љубитељима домаће повијести додаћемо двије слике с дотичном илустрацијом; слику града Дубровника прије трешње и слику Орландо оклопника у камењу, што је стао попет пред св. Влахом на знаменовање дубровачке слободе, а за сад је забачен у нехајству и заборави. Права слика времену.

Најмање ће бити 20 табака штампанијех, а цијена је претплати 1 ф. 50 новч.

Господи сабиратељима, па свако десет исти-сака предплаћених један на дар.

Имена и повци шиљу се у плаћеном писму издаваоцу.

Препоручујемо овај забавник, који се до сада одликовао својим изврским садржајем.

*

За кратко вријеме изићи ће овдје па српском језику књига:

„К О Р А Ц.“

Шта у тој књизи има, то скоро већ сваки знаде. Ту су вјера, закони и обичаји грвнога непријатеља српскога, који нас је пет стотина година држао у ронским оковима и кому јоште и данас робује велики дио нашега народа. — Што боље познаје заробљен народ вјеру, законе и обичаје свога тирача, то му се све већма распламђује у срцу пламен освете — а освета Турчину, живот је Србину. Србин ће овом књигом добити у руке јако оружје, којим ће да се брани и да папада, док се не ослободи.

За народ наш мухамеданске вјере необход-по је нужно, да позна наметнуту му вјеру онако, како је писана, а не како га њојзи уче хо-це и дервиши. Тим ће он постати учитељ садашњим својим учитељима, те га они не ће више лажно учити. Познав своју вјеру Србин мухамеданац, познаће да се може мирне душе и задовољења срца повратити патраг у крило православне вјере — вјере својих дједова и праједова.

Надам се с тога дакле, да ће сваки Србин, Хрват и Бугарин објеручке пригрлати ову књигу, те да ће се од свег срца на њу предбројити.

Књига је велика преко четрдесет арака, а цијена јој је само 1 ф. а. вр. или 10 гроша чар. Кад је ко у руке прими, онда ће за њу да плати. — Пошто књига изиђе, поскупиће за 50 нов. или 5. гр. чар.

Скупљачи предбројника добијају уз велику благодарност па десет књига једну као дар за труд.

Стеван Петаковић

Win. Stadt, Kollnerhofgasse. 3.

Властник Ј. СУПДЕЧИЋ.